

Чланак Олге Јурјевне Артјомовој (О. Ю. Артѣмова, *Класична социјална антропологија и савремене грађане*) резултат је научних пројеката који су се реализовали у малим градовима Русије. Аутор на примерима показује како методи и тематика класичне социјалне антропологије могу да се користе у теренским истраживањима савременог становништва малих градова Русије. Она доказује да има много сличног између начина живота малих заједница аборигина и савремених малих градова. Осим тога, Олга Артјомова анализира могућности примене социоантрополошких истраживања малих градова и констатује да су социјални антропо-

лози у могућности да формулишу проблеме града и да обрате пажњу друштва на њих.

На крају књиге се налазе слике које допуњују неке од чланака објављених у овом зборнику.

Резимирајући садржај зборника који је објавио Институт за етнологију и антропологију "Н. Н. Миклухо-Маклај" РАН, можемо закључити да је он обухватио много занимљивих тема и да укључује радове засноване на истраживањима градова (како савремених, тако и у историјској ретроспективи) од Сибира до Јужне Европе.

Надежда Бојаринцева-Карабашевић

Архитектура сећања

Srđan Radović, *Grad kao tekst*. Beograd: Biblioteka XX vek, 2013.

Књига *Град као текст* бави се упоредном анализом стратегија коришћења топографије и урбаног називља у конструкцији, деконструкцији и реконструкцији националних идентитета. Срђан Радовић анализира процесе који су захватили државе настале на простору Југославије и осветљава настојања елита у кодификацији порука кроз имена улица и тргова у стварању културно политичког имагинаријумасавремених нација. Радовић нам осветљава свеприсутно „етничко чишћење одоимије“ на постјугословенским просторима као културну праксу нових националних елита и појашњава нам употребу имагинарних градских рута кроз инструментализацију својеврсних мнемоника важних политичких и културних идеја и сентимената.

У уводном поглављу *Простор, идентитет, памћење*, аутор нас упознаје са аналитичко-методолошким апаратом уз који именовање и преименовање градског називља добија сопствени значај у процесу формирања и потврђивања културних вредности и идентитета. Упућујући нас на значај концепта хегемоније у разумевању прераспоређивањанационалних елита, аутор подвлачи значај одонима у политичкој арени новонасталих држава које, користећи различите политичке праксе и дискурсе, стварају сопствене репрезентације и наративе. Истакнуто је схватање да комеморативни називи и имена улица уписују идеологију у простор чинећи од њих интегрални део наше свакодневице, па самим тим, и нашег схватања стварности.

Након уводног поглавља, Радовић нас подсећа на *(Де)комеморацију* као процесе памћења и заборављања, који имају једнаку важност у креирању националних идентитета. На примеру имена улица Јосипа Броза показује нам процес брисања сећања, као и обнављања успомена на донедавно скрајнуте великане. У приказу судбина улица са Титовим именом, идеолошки аспекти градског називља добијају свој потпуно јасан израз, а видљиви су у свим државама некадашње Југославије, које понекад необуздано ревидирају и реинтерпретирају сопствено културно наслеђе у жељи да забораве „неприкладне“ сегменте.

Исписивање *Града као етнонационалног текста* чини поглавље које компаративно приказује процес конструкције новонасталих или обновљених идентитета широм некадашње Југославије, пре свега у Бањалуци и Приштини. Радовић нам представља својеврсно сублимирање националних пројеката и њихову просторну репрезентацију у именима градских улица. Аутор нас подсећа како географске мапе постају својеврсни историјски-ревијари.

Главни град као текст представља архитектуру нових државних престоница, описујући реконфигурацију њихове симболичке топографије и промене национално инспирисаних одонима. Реконструкције националних идентитета на читавом простору југоисточне Европе захтева значајне симболичке интервенције и поновно овладавање централним градским целинама, које се идеолошки прерађују у складу са новонасталим околностима и културним контекстом. Жељени идентитети се конструишу у вртлогу транзиционих промена и неретко бивају производ политичких надметања и надвладавања снажнијег у датом изборном циклусу.

Напокон, у завршном поглављу, *Актери политика и контраполитика простора*, Радовић нам описује процесе преговарања, односно пружања отпора наметнутим називима улица и тргова у процесима креирања алтернативних идентитета урбаних целина. Како владајуће политичке и друштвене елите имплементирају сопствене идеолошке агенде у настојању да успоставе сопствену културну доминацију, једнако тако наилазе на отпор и субверзију најразличитијих друштвених група и поткултура. Опозициони дискурси и алтернативни идентитети исписују сопствену архитектуру и симболички овладавају урбаним целинама нудећи један полиморфни и динамични приказ идентитета града, који се налази у непрекидном исписивању, преписивању и дописивању.

Радовићева монографија пружа увид у тенденциозну употребу назива улица, тргова и других урбаних простора, разоткривајући јасну комисијску кодификацију порука посредством мапирања градова у свим новонасталим државама након распада Југославије. Он јасно показује сукоб заинтересованих елита, произашао из жеље за хегемонијом, у каналисању историјских, политичких и културних сентимената друштва. Симболичко овладавање градом представља незаобилазан израз доминације власти и њене манифестације којом наше путање бивају трасиране кроз националну историју. Радовић показује како владајуће политичке и друштвене елите настоје да упишу сопствене идеолошке агенде у урбани простор. Град као текст представља систем знакова који нас спроводи кроз званичну, договорену и пречишћену историју и упућује на презентације прошлости и система вредности који доминирају друштвом. Међутим, исто тако нас подсећа на двосмерност исписивања града као текста, показују-

ћи нам значај отпора, преговарања и инсистирања алтернативних заједница на сопственим урбаним текстовима. Срђан Радовић нас подсећа да архитектура трансформише град у простор историјских сећања, културног имагинаријума и политичких визија и да, као таква, она бива саставни део нашег поимања стварности. Самим тим, важност њеног правилног читања додатно добија на значају.

Књигу је неопходно прочитати да не бисмо заборавили да град као текст представља: „арену политичких дискурса и пракси у којој се културе непрестано репродукују и трансформишу“ (Radović, 2013, 12). Књига нас подсећа да су одоними укључени у наше свакодневне животе и да на тај начин утичу на поимање друштвене стварности, чиме могу трансформисати наш однос према историји, култури и идентитету, индукујући вредност коју им придаје-

мо. Град схваћен као текст артикулише специфичне идентитете који бивају производ доминације одређених елита у специфичним културно-историјским контекстима, а самим тим разумевање његовог исписивања постаје важно средство пружања отпора наметнутим решењима. Такође, важност исписивања противсећања и мањинских варијанти идентитета, подвлаче виталност сваке културе понаособ и способност њених носилаца да се мењају и прилагођавају најразличитијим околностима. Важност рада Срђана Радовића огледа се управо у подсећању на способност житеља градова да их пишу сами, без обзира на то колико су доминантни дискурси и културне политике одлучни, односно у подсећању на важност константне евалуације јавне меморијалне, споменичке и одонимијске баштине.

Милан Томашевић

Између црвеног и црног: Сплит и Мостар у култури сјећања

Тематски сусрет између урбаних истраживања (историјских, социолошких, етноантрополошких и др.) и истраживања културе сећања показао се у најновије доба као плодотворан приступ који осветљава многе феномене детерминисане чињеницом да градови поседују изразит потенцијал за снажну пројекцију слике о прошлом. Како Андреас Хујсен (Andreas Huyssen) наводи, градови се могу посматрати као палимпсести, носиоци сећања на знамениту прошлост, где је овакво читање града условљено и видљивим просторним маркерима, и представама и сећањима; иако се не граде

са циљем меморијализације, градови имају капацитет да отелотворе, материјализују и репрезентују колективно памћење, и да га сублимишу у простору и времену. Управо овакав меморијализацијски потенцијал градова предмет је истраживања представљеног у књизи сплитског историчара Драгана Марковине „Између црвеног и црног. Сплит и Мостар у култури сјећања“. Ова монографија објављена је 2014. године као заједничко издање издавачких предузећа *Plejada* из Загреба и *University Press – Magistrat izdanja* из Сарајева, и она истражује ток и начине на које су јавне представе о поменутом